

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

ברכת הגומל

טס לימים אחדים

שאלה טס לחוץ לארץ לימים ספורים
ושב למקום מגוריו, מתי יברך הגומל.

תשובה אם אין דעתו להשתתות
במקום אלא פחות משלושים יום, יברך

רק בשונו למקום מגוריו. ונדון בזה כמי
שעצר במדינה מסוימת לטיסת המושך
שאינו מברך שם כיון שהוא באמצע דרכו.
כמבואר במשנה ברורה (רי"ט, א) "דווקא

כשעלו ממנה לגמרי, ואין בכלל זה מה
שעומדים עם הספינה כשבאה לגמל
ויורדים ליבשה ליום או יומיים עד שיגיע

הזמן לילך הלאה, דאכתי לא ניצול מן
הסכנה לגמרי". ומקורו באליה רבה
"שאין לברך עד שיצא מהצרה לגמרי,

דלכך לא נאמר כי טוב ביום השני מפני
שלא נגמרה מלאכת המים. הרי שהלשון
טוב מורה על הטובה במלואה". וכאשר

טורס סיים נסיעתו, אין זה טובה מושלמת
שיש לברך עליה הגומל לחייבים טובות
(שיעורי מרן הגר"ש אלישיב - ברכות תרלח). אומנם
אם מתעכב במדינה אחרת למעלה
משלושים יום, יברך שם וגם בשונו
לארצו.

טיסה מעל יבשה

שאלה טיסתו עברה רק מעל יבשה
בלא ים, האם יברך הגומל.

תשובה כשטיסתו עברה רק מעל
יבשה לא יברך, כיון שכל מה שמברכים
אחרי טיסה זהו מחמת שנידון כיוודי

הים (רי"ט, א), אך אין הבדל אם עובר
ביום בספינה רעועה או באונייה חזקה
ומשוכללת, או בכלל פורח מעליה
במטוס. ואין מברכים על הסכנה בעצם

הטיסה, שהרי הוא כלי בטוח לנסיעה
שרבים משתמשים בו.

טיסה מעל ים המלח

שאלה חלק מהמטוסים בדרום
לאילת, עוברים רק מעל ים המלח. האם

יברך הגומל.

מעלת הלימוד וההתעוררות בימי רפיון

כל רואיהן.

ואם כל לימוד מרנין את הלב בזכיה העצומה שבו, על
אחת כמה וכמה לימוד הנעשה בזמן רפיון עליו רבי שמעון
בן יוחאי אומר "אם ראית את הבריות שנתייאשו ידיהן מן
התורה מאד, עמוד והחזק ואתה מקבל שכר כולם" (ירושלמי
ברכות סוף פרק ט). דברים אלו מעצימים הן את יקרת הלומד
המנצל זמן נעלה זה לרוממות בשונה משאר בני גילו אשר
לא משכילים להעריך את יקרתו כיאות, והן את השכר
העצום הניתן על כך ממרומים.

שמה זו היא אחת מאבני הדרך היותר חשובות
לרוממותו של כל בן עליה בעבודת ה'. עצם זה שמחשיב
ומייקר כל השגה, אף זו הנראית קטנה, מסירה מעליו
מלחמה גדולה עם היצר המשתדל להקטין בעיניו את
ההצלחות, ולהיפך להראות לו עד כמה לא שווה כלום כל
לימודו, תוך רצון להביאו לייאוש ורפיון ידיים, אך באמת
אין לנו מושג כמה חשובה כל השגה וכל לימוד הגורם
לנחת רוח עצומה במרומים.

נכדו של מור"ר מרן הגר"ש אלישיב הבחין בלימודו השכם
לפנות בוקר ותיאר כי בדרך כלל הלומד מתמלא בשמחה
גדולה יותר כאשר מחדש מערכה תלמודית או מיישב
קושיא עצומה שרבים לא הגיעו ליישובה כיאות, ולעומת
זאת אם מקשה תוך כדי לימודו בגמרא, ומיד לאחר מכן
מגלה שזו קושיית הגמרא או קושיית רש"י ותוס'. מיד
אומר: אוה... הנה הגמרא מקשה את זה בשורה הבאה. או
מפטיר כלאחר יד: נו, תוספות כבר הקשו זאת, בוא נראה
מה הם מיישבים וממשיך הלאה בלימודו.

אך רבינו, תוך כדי לימודו, התקשה עד שלפתע הבחין
שתוספות כבר עומדים בזה, והתמלא שמחה עצומה.
למרות שלא חידש איוז מערכה חדשה, או פלפול
למדני המסעיר את העולם כולו. בסך הכל התקשה
זמן מה בעניין, ולפתע גילה שתוספות מתרצים את
קושייתו... הוא לא נתקף בצער: 'איך שכחתי שיש כאן
תוספות בסוגיא למרות שלמדתי זאת כבר פעמים רבות
קודם לכן'. להיפך, הוא ידע אך להסתכל על הדברים
ולכן התמלא בשמחה על שהבין והתיישבו לו הדברים.

הנכד גם תיאר יום חורפי בו התקשה רבינו בסוגיה במסכת
פסחים, והיה ניכר שיש לו צער גדול מכך. עד שלפתע
ראה שמציינים שהתוספות רא"ש עומד בזה ומבאר זאת.
נתן רבינו צעקה: ברוך ה' אורו עינינו, דער תוספות רא"ש
פרעגט די קשיא (ברוך ה' אורו עינינו, תוספות רא"ש מקשה את הקושיא).

'רק' חצי מיליון דולר

"והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאי אתה יודע מתן
שכרן של מצוות" (אבות ב, א).

מלבד פשטות כוונת המשנה שאיך יודע מה היא "מצוה
קלה" וייתכן כי מה שנראה בעיניך מצוה קלה עם שכר
מועט, אליבא דאמת היא "מצוה חמורה" עם שכר גדול,

כאשר התמנה אבי מורי זצ"ל לכהן כרב העיר ואב בית
הדין רחובות, שאלוהו פרנסי העיר איך יסתדר בה בעת
שמכהן כבר שנים רבות כאב בית הדין הגאון הישישי רבי
זבולון גרז מפארי גידולי ישיבת חברון. והשיב בתמיהה:
וכי מה בעיה יש בזה? נכהן שנינו יחד ואדרבה יהיה הדבר
למעוליותא. נדון בהלכה ונחכים שנינו איש מרעהו, ויחד
ננהל את בית הדין בשבת תחכמוני עד יצא דבר הלכה
ופסק מתוקן מבין שנינו.

אכן כך הונהג ברחובות, בשונה מכל בתי הדין שבעולם
במרכוס מותקן כסא גבוה לאב בית הדין, ברחובות
הותקנו שני כסאות גבוהים עליהם ישבו שני האב"דים
מתוך רעות וידידות אמת.

רבי זבולון גרז היה לדמות מופת בילדותו. בין שלל
מעלותיו המרובות כתלמיד חכם ובר אוריין, התייחד
במעלה שכמעט ולא נמצאת כמותה - הוא התלהב ושמח
מכל דבר תורה, ולו הקטן ביותר. בין אם היה מחדש
בעצמו ובין ממה ששמע מאחרים. ולא רק חידושים אלא
כל גמרא שילד אמר לו בשונו מהתלמוד תורה, וכל דיבור
בתוספות או הלכה ידועה ואפילו ברכות השחר שאמר
בבית הכנסת 'שונה הלכות', הכל בהתלהבות עצומה.

בעידנא דחדוותא סיפר כיצד זכה להגיע למעלה זו: "בעת
לימודי בישיבה הגדולה בעיר חברון, באחד הימים עם
תום סדר א' יצאתי מהיכל בית המדרש, בכדי להתכונן
לתפילת מנחה כיאות. כשיצאתי עבר מולי הסבא
מסלבודקא, וחלפנו זה על פני זה. לפתע פנה אלי הסבא
מסלבודקא, נעץ בי את עיניו החודרות ואמר: זבולון, דו
ביסט א צדיק, אבער דו קוקסט אויס ווי א רשע (אתה צדיק,
אבל פניך פני רשע).

נבהלתי מהדברים, אך כחניך סלבודקה לא איבדתי
עשתונותי ותיקפ פניתי ושאלתי: איני יודע במה אני
צדיק, אבל אם צדיק אני, מדוע פניי פני רשע.

נענה הסבא מסלבודקא ואמר: אתה צדיק שהרי סיימת
כעת לימוד של שעות רצופות בריתחא דאורייתא בסדר
א', אבל... מדוע לא מבחינים על פניך בשמחה והאושר
אחרי לימוד מיוחד שכזה. ואם זה לא ניכר על פניך, הרי
שיש לך פני רשע!

סיים הגאון ר' זבולון ואמר: נכנסו בי הדברים כארס
של עכנאי (ארס נחש התוסס ומפעפע בגוף), וכמוא ועד היום הנני
משתדל בכל עת שאני עוסק בתורה, כל חידוש קטן וכל
מעשה מצוה שנקרה לידי, אני עושה מתוך שמחה אדירה
הניכרת כלפי חוץ.

אור בעיניים

שמחה אדירה ממלאת את הלב לראות את בני הישיבות
והאברכים הרבים אשר אף בימי בין הזמנים לא מסירים
עול התורה מעל צווארם, וממלאים את היכלי בתי
המדרש השכונתיים, בישיבות בין הזמנים המפליאות את

הלכה למעשה

תשובה גם ים המלח מוגדר כירידי הים ויברך הגומל (מרוג'ה ר"ש אלישיב), כיון שנחשב מקום סכנה ורבים טובעים בו למוות ר"ל.

נסיעה במנהרה תת ימית

שאלה נוסע ברכבו מתחת לים, כפי שיש במנהרות ברחבי העולם כגון בין אנגליה לצרפת, האם מברך הגומל.

תשובה פטור מברכת הגומל, כיון שבצורה זו לא נידון כעוברי ימים (שבט הלוי ט, עב, ב) אלא כשאר הולכי דרכים.

דברים שבקדושה נבגד ים

תפילה

שאלה האם ניתן להתפלל בשעה שלבוש נבגד ים.

תשובה צריך לכסות כל גופו בשעת התפילה ולכן אין להתפלל כך (אורח חיים צא, א) ואם מתקיים מניין והוא לבוש רק נבגד ים, לא יתפלל עמהם אלא יתפלל ביחידות רק אחר שיתלבש כיאות לעומד לפני המלך.

ואם נאנס ואין זמן בידו להתלבש כיאות בטרם יסתיים זמן תפילה, יתפלל כך, אך בוודאי שהיותר ראוי להתלבש לגמרי לכבוד התפילה משום "שצריך להראות עצמו כעומד לפני המלך" (רש"י ברכות כה, א), אך גם בזה יש דרגות כגון אם לבוש בגופיה שזרועותיו מגולות שניידן כפוחה, שהוא טוב יותר מאשר לבו מגולה. ובדיעבד כשהתפלל כן (שלאן ערוך שם) ויש בידו שהות בלא להפסיד תפילה אף שעשה שלא כדון, יצא ידי חובתו.

שאר ברכות

שאלה לבוש נבגד ים, האם יכול לברך שאר ברכות.

תשובה למרות שבקריאת שמע וברכות "אינו מדבר לפני המלך" כבתפילת שמונה עשרה (ברכות ד, ב, רש"י), אף שמברך בלשון נוכח ואומר 'ברוך אתה' אין לעשות כן אלא בשעת הדחק או באונס (משנה ברורה עה, כב; ביאור הלכה צא).

ומכל מקום בחוף הים ובשפת הבריכה מותר לברך כך לכתחילה, משום שבמקום זה אין בזיון כל כך כשמברך באופן זה, שהרי זו הדרך שלבושים שם, בשונה מאם יבוא לברך כך בביתו שיש בזיון בצורה זו. ועוד שכיון שיש טרחה גדולה לפשוט בגד ים, ללבוש בגדיו ולשוב ולפושטם וללבוש את בגד הים חשוב כשעת הדחק. והוא הדין כשקם בלילה ולבוש במכנסים קצרים שיכול לברך ברכת 'אשר יצר'.

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

כאשר מהחליפה כבר לא נשאר זכר, המשיך לשלם את החוב שצבר מחמתה.

הנמשל: חיי האדם בעולם הזה:

שבעת ימי המזשה - "ימי שנותינו בהם שבעים שנה" (תהלים צ, י).

החליפה - הגוף, שהרי הגוף איננו האדם עצמו, אלא רק כלבוש חליפה לנשמה העולה להמשיך המסלול בעולם העליון.

ההלוואה - מה שהאדם לווה עבור החליפה ומילוי צרכי הגוף.

פירעון החוב הארוך - חיי הנצח. לגוף כבר אין זכר, והאדם רץ שם בעולם הבא, לשלם את כל מה שלוהה בשביל החליפה בעולם הזה.

אכן החכם עיניו בראשו לדעת לנצל את חייו ולעשותם נצחיים, ולא כחלום יעוף.

אחד מבאי ביתו של החזון איש אמר "החיים הם חלום". נענה ואמר החזון איש: כן כן, הם חלום למי שישן, אבל כשיודע לנצל אותם, החיים הם נצחיים.

אמנם ניתן ימי בין הזמנים לאגור כוחות להמשיך הלימוד שבשגרה, אך ככל צרכי הגוף שחייבים לעשותם כמסייעים לדרישות הנשמה הטהורה השוכנת בתוכו, מצינו שגם גדולי ישראל היו יוצאים לנפוש ולאגור כוחות מיוחדים להמשיך עבודת ה'.

אך כאמור, החכם עיניו בראשו לתכנן את בין הזמנים להרחבת הדעת ולהבראת גופו לעבודת ה' יתברך, משום שכאשר עולה נשמתו לשמים אחר מאה ועשרים - מציגים לתלמיד חכם את סדר היום ומקבל שכר טוב על הקימה בוריוות בבוקר, על נטילת ידיו, על ארוחות מזינות, על מנוחת הצהריים ועל שנת הלילה, בנוסף ללימוד ולכל עבודת הקודש.

ואילו העומד בתור אחריו משתומם מדוע אצלו לא מחשיבים את הארוחה למצוה 'זהרי אם אכילה זו מצווה, אני הידרתי ואכלתי יותר ממנו, ואם שינה זו מצווה, הרי הידרתי וישנתי עוד יותר ממנו', עומד וזועק בקול אילם: חשבתי שכאן זהו עולם האמת וכולם נידונים כאן בשווה, ומה האיפה ואיפה שאתם עושים בזה שהתלמיד חכם קיבל שכר על צרכי הגוף, ואצלי לא רק שאינני מקבל שכר, אלא אתם משיטים עלי עונש על כל ענייני הגוף שעסקתי בהם.

אך תשובתו בצדו, שהתלמיד חכם עשה את צרכי הגוף כמסייע לעבודת ה' כיאות בגוף בריא ורענן, וממילא כל אכילה ומנוחה וכל עיסוק שונה בבין הזמנים נידונים אצלו כמצוה מאחר שהם חיוקוהו לקיום מצוות רבות, ואילו אצל הרשע כל המעשים הללו חיוקו את גופו לקיום עבירות, ואדרבה אילו היה ישן פחות, לא היה לו כוח לעשיית העבירות, ולכן נענש על כל אחד מהמעשים הללו.

מחשבה תחילה הן בנופש בבין הזמנים והן במהלך השנה כולה, מעניקה מבט מאיר גושפנקא של עבודת ה', ואם מכווין בכל המעשים, מרומם הכל לכדי 'מצוה בכוונה', ובוזה זוכה לשמחה עצומה על הרווחים הגדולים לאין ערוך שהרי "אי אתה יודע מתן שכרן של מצוות".

*השיחה נמסרה בישיבת בין הזמנים המרכזית ברחובות.

רבינו יונה כותב ביאור נוסף: אין לך מושג בגודל השכר שמקבלים אפילו על מה שהיא באמת "מצוה קלה".

שהרי כל דבר 'קטן' בעבודת ה' חשוב הוא עד מאוד, ושכרו עצום לאין ערוך, וביותר שכר הניתן לבני דורנו המלא בתאוות כאשר "החושך יכסה ארץ" אם בכל זאת מתגבר ועושה רצון ה', שכרו מוכפל עוד יותר. וכאשר מודמנת מצוה קלה, "הוי זהיר" שלא לאבדה, משום שהנך נדמה לעשיר גדול אשר עסקאותיו נאמדות במיליונים רבים, וכי אם תזדמן לפניו עסקה קלה שאפשר להרוויח בה בקלות רק חצי מיליון דולר, יאבדה ולא יפנה לעשותה!?

כך הגישה הראויה של עובד ה'. אמנם כל מילה של לימוד תורה שקולה כתר"ג מצוות, וכאן זו מצוה אחת ויחידה של כיבוד הורים וכדו', או למרות שלימוד בהיכל בית המדרש ברתחא דאורייתא של דיבוק חברים באמצע הזמן מתוך יישוב הדעת, מקנה ידיעת אמת ומשריש את הדברים בלב, אך גם מלימוד בנופש בבין הזמנים במקום פחות מסודר, הינך זוכה לכל השכר הטוב הצפון לעמלי התורה. ולכן אל תאבדה מפני שאף שכרה הוא רב ועצום למאוד.

הדברים אמורים לא רק כלפי מצוות עשה, אלא אף כלפי הזהירות מ'לא תעשה'. פעמים רבות עולה רצון בלב להישמר בעניין מסוים כתפילה בצורתה או במחשבה בלימוד כשהולכים בדרך, שזו היא העצה היחידה כיצד להינצל מראייה אסורה, והנה מגיע היצר הרע ואומר: הרי כבר ניסית ולא הצלחת בעבר.

אך צריכים לדעת שזו היא עצת היצר! וכי זה נקרא שלא הצלחת? הרי רגע אחד הצלחת לחשוב בלימוד, וזה כשלעצמו כבר הצלחה אדירה. כל דקה של לימוד וכל כיבוש היצר, הצלחה עצומה היא. זאת מלבד מה שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה (אבות ד, ט), וממילא מכל דקה של לימוד אתה מתחבר לעוד חיוק, ומכל שמירה מגוון אתה מתחזק עוד יותר, וכנגד זה חלילה כל דקה של בטלה גורמת לירידה, וכל אי שמירה ראויה גוררת עבירה חמורה עוד יותר.

השבון הנפש

בין הזמנים הוא זמן מעולה לחשבון הנפש "מאין באת ולאן אתה הולך" - מה ציפית מעצמך בתחילת הזמן ועם מה יצאת בסוף השנה. ובכלל זה קורה עם התוכניות לכל המאה ועשרים.

בני אדם החיים ללא תכנית ונמשכים אחר תאוות חולפות וביטול הזמן, המשיגים רבינו החפץ חיים לעני מרוד העומד להינשא. קודם החתונה לווה סכום כסף הגון לתפירת חליפה מהודרת לכבוד השמחה. אך מאחר "דאמרי אינשי בתר עניא אזלא עניותא" (כבא בתרא קעה, ט), החייט רימה אותו ותפר את החליפה בצורה מרושלת, מה שגרם לכך שבחופה עוד היתה החליפה מושלמת, אך בסעודה כבר נשמע הקרעקץ הראשון מתפר קל שנקרע, וכך הלאה המשיכו כל התפירות להיפתח, עד שבקושי החיוקה החליפה מעמד בתום ימי השבע ברכות.

אך החוב שלוהה עבור החליפה נשאר על עמדו, והנושים תבעו את שלהם. ועוד זמן רב לאחר מכן